

Makale Bilgisi: Işık, S. (2025). Afyon Savaşlarından 1911 Xinhai Devrimine: Yüz Gün Reformlarının Önemi. DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, ss.40-63	Article Info: Işık, S. (2025). From The Opium Wars To The Xinhai Revolution Of 1911: The Importance Of The Hundred Days' Reforms. DEU Journal of Humanities, Volume:12, Issue:1, pp.40-63
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
DOI: 10.69878/deuefad.1502710	DOI: 10.69878/deuefad.1502710
Gönderildiği Tarih: 19.06.2024	Date Submitted: 19.06.2024
Kabul Edildiği Tarih: 29.08.2024	Date Accepted: 29.08.2024

AFYON SAVAŞLARINDAN 1911 XINHAI DEVRİMİNE: YÜZ GÜN REFORMLARININ ÖNEMİ*

Salih Işık**

ÖZ

Bu makale 1898'de Çin'de uygulanan ve ülkenin modernleşme çabalarının önemli bir dönüm noktası olan "Yüz Gün Reformları"nı ele almaktadır. Qing Hanedanı, 19.yüzyılda yaşanan olaylarla itibarını kaybetmiştir. Kang Youwei liderliğindeki aydınlar, İmparator Guangxu'ya 11 Haziran 1898'de 103 gün sürecek olan reformları kabul ettirmiştir. Reformlar; geleneksel sınav sisteminin kaldırılması, modern eğitim sistemi, anayasal monarşiye geçiş, ordu modernizasyonu ve ekonomik reformlar gibi alanları kapsamaktadır. Reformlar nedeniyle ayrıcalıklarını kaybedecek muhafazakâr yöneticiler ve İmparatoriçe Cixi, 21 Eylül 1898'de imparatora darbe yapmışlardır. Cixi'nin kontrolü eline geçirmesiyle reformlar yürürlükten kaldırılmış ve reformcuların bazıları idam edilmiştir. Reformların etkisinin sınırlı kalmış olmasına rağmen bu dönem Çin'de modernleşme ve reform ihtiyacını vurgulayan bir dönüm noktası olmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniğinin kullanılmasıyla hazırlanan bu makalede Qing Hanedanı 19.yüzyılda yaşadığı olaylar dizisine değinilerek yaşadığı aşağılanma ve itibar kaybı anlatılmıştır. Reformların yürürlükten kaldırılması sonrasında yaşananlar ele alınarak Qing Hanedanı'nın çöküşündeki etkisine değinilmiştir. Bu makale Yüz Gün Reformları'nın önemini vurgulayarak Çin'de modernleşme ve reform sürecinin anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yüz Gün Reformları, Afyon Savaşları, Xinhai Devrimi, Kang Youwei.

* Bu çalışma 2-3 Mayıs 2024 tarihlerinde Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından düzenlenen 3. Dil, Kültür ve Edebiyat Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş "100 Gün Reformları" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

** Öğretim Görevlisi, Erciyes Üniversitesi, salihisik001@gmail.com, ORCID:0000-0001-8407-1372.

FROM THE OPIUM WARS TO THE XINHAI REVOLUTION OF 1911: THE IMPORTANCE OF THE HUNDRED DAYS' REFORMS

ABSTRACT

This article examines the “Hundred Days’ Reform” of 1898 in China, a pivotal moment in the nation’s modernization efforts. The Qing Dynasty had lost prestige due to 19th-century events. Intellectuals led by Kang Youwei persuaded Emperor Guangxu to implement reforms on June 11, 1898, lasting 103 days. These reforms aimed to abolish the traditional examination system, establish a modern education system, transition to a constitutional monarchy, modernize the military, and reform the economy. Conservative officials and Empress Cixi, threatened by the loss of their privileges, staged a coup on September 21, 1898. With Cixi seizing control, the reforms were annulled, and some reformers were executed. Despite their limited impact, the reforms highlighted the need for modernization in China. This article, using descriptive analysis of qualitative research methods, discusses the Qing Dynasty’s humiliation and loss of prestige in the 19th century. It examines the aftermath of the reforms’ annulment and their influence on the Qing Dynasty’s fall. By emphasizing the significance of the Hundred Days’ Reform, this article aims to enhance the understanding of China’s modernization and reform process.

Keywords: Hundred Days’ Reforms, Opium Wars, Xinhai Revolution, Kang Youwei.

1. GİRİŞ

Çin, tarihi yaklaşık 5.000 yıl öncesine uzanan dünyanın en eski medeniyetlerinden biri olarak kabul edilir. Uzun ve karmaşık geçmişiyle, imparatorluk ve hanedanlık dönemlerinden modern devlet yapısına kadar birçok aşamadan geçmiştir. Bu süreçte Çin bilim, sanat, felsefe, edebiyat ve teknoloji alanlarına önemli katkılarda bulunmuştur. Çin’in kâğıt, matbaa, barut, pusula gibi buluşları, insanlık gelişimini ve dünya tarihinin seyrinin değişmesini sağlamıştır. İpek Yolu’nun merkezinde yer almasıyla ticaretin ve kültürel alışverişin önemli bir noktası haline gelmiş, diğer uygarlıklarla etkileşim halinde olmuştur. Tarih boyunca iç çatışmalar, istikrarsızlıklar ve yabancı saldırıları altında kalmıştır. Modern dönemde ise Çin; Cumhuriyeti ilan ederek sosyal, siyasi ve ekonomik her alanda yenilikler getirmiş, çağa uyum sağlamıştır. Günümüzde temelini attığı bu yeniliklerle dünyanın en büyük ekonomilerinden biri haline gelerek küresel bir güç olmuştur.

Modern Çin öncesi son hanedan olan Qing Hanedanı (1644-1911) döneminde yaşanan istikrarsızlıklar, çağdan geri kalmış olması, artan yabancı saldırıları, ağır yenilgiler Çin halkının yaşamını olumsuz etkilemiş, isyanların çıkmasına sebep olmuştur. Qing Hanedanı son dönemlerinde çıkan bu isyanlar neticesinde birkaç reform hareketi başlatılmış ancak İmparatoriçe Cixi’nin reformları geri çekmesi ve bazı reformcuları idam etmesi reform

hareketlerini sekteye uğratmıştır. Reformların başarısız oluşu Çin'in gelecekteki reform girişimlerini etkilemiş ve modernleşme sürecinde bir ders olarak kabul edilmiştir. Yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak Yüz Gün Reformlarının ortaya çıkış nedenleri araştırılarak yapılan reformların hangi alanlarda nasıl değişikliklere yol açtığına bakılacak, reformların Batı karşısındaki etkisine değinilecek ve reform sonrasındaki dönem ile 1911 Xinhai Devrimi üzerindeki etkisi incelenecektir. Bu araştırma reform hareketlerinden önce yaşanan olaylardan başlayarak yapılan devrim hareketine kadar olan süreci kapsamalı, bu sürece sebep olan her olayı adım adım ele alınması, bu sürecin getirdiği etkilerin sonrasında nasıl ortaya çıktığını göstermesi açısından önemlidir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Kang Youwei'in girişimleriyle dönemin imparatoru Guangxu'nun 1898 yılında başlattığı ancak sadece 103 gün süren bu nedenle "Yüz Gün Reformları" olarak anılan reform süreci incelenerek reforma giden süreç ve reformun getirdikleri tartışılacaktır.

2. Afyon Savaşları

Avrupalı emperyalistler ipek, çay, seramik gibi mallar yanında çok çeşitli hammaddeleri alıyorlar ve karşılığında gümüş ve diğer üründen veriyorlardı (Yıldırım, 2021, s. 247). 1786 ile 1829 yılları arasında İngiliz kapitalistler pamuklu tekstil satmak için sekiz kez Çin'e geldiler ancak satışları çok zayıftı ve defalarca para kaybettiler (Compilation Group, 1976, s. 4). Çinlilerin İngilizlerden veya farklı ülkelerden alabilecekleri pek fazla ürün yoktu. Avrupa'dan Çin'e ihracat çok sınırlıydı.

Yünlü kumaşlar, pamuklu kumaşlar, pamuklu iplikler ve metal ürünler de dahil olmak üzere 1781'den 1793'e kadar Çin'e ithal edilen tüm İngiliz mallarının değeri yalnızca 16.870.000 gümüş dolardı veya Çin'in Britanya'ya ihraç ettiği çayın değerinin altıda biri kadardı (Compilation Group, 1976, s. 5). Bu nedenle Avrupa ve Amerika'daki kapitalistler Çin'den çay ve ipek almak için büyük miktarlarda gümüş ödemek zorunda kaldılar. İngilizler gümüşün Çin'e ulaşmasından ve kendilerinin bir şeyler satamamasından hiç memnun değillerdi. 1820'lerde dünya çapında gümüş kıtlığı baş gösterdi (Yolaç, 2016, s. 205). Bu gümüş kıtlığı sürekli dışarıya gümüş ödemek zorunda olan Avrupa ve Amerika için iyi bir durum değildi.

1760'larda Çin'in afyon ithalatı yıllık ancak 200 sandık civarındaydı. (Kırilen, 2015, s. 59). Bu afyon tıbbi nedenlerle kullanılmaktaydı. İngilizler 1700'lerin sonlarında Hindistan'da ürettiği afyonu Doğu Hindistan Şirketi aracılığıyla Çin'e satmaya başlamıştı. Tıbbi kullanım için gerekenden kat kat fazla afyonun Çin'e girmesiyle afyon kullanımı önce zenginler arasında kullanıldı. Birçok tacir artan kullanımı fırsat bilerek afyon ticareti yapmaya başladı. Bu durum da Çin'e giren afyon miktarını artırdı. Afyon Çin'de 1729'dan beri yasa dışıydı. Afyon, bir şekilde, takip eden yüzyıl boyunca imparatorluğun en iyi insanları, aynı zamanda en kötü insanları tarafından

satın alınan, satılan ve değer verilen itibarlı kaçak mal haline geldi (Lovell, 2011, s. 38). 1800-1820 arası ilk dönemde İngilizlerin yaptığı afyon ithalatı yıllık ortalama 4.500 kadar sandık iken 1821-1830 arası ikinci dönemde satışlar yıllık 18.760 sandığa yükseldi (Dillon, 2016, ss. 56-57). Artan stok ve rekabet afyon fiyatlarının düşmesini sağladı. Bu durum Çin'in sahil kesiminde yaşayan genç erkek nüfusun afyona erişimini kolaylaştırdı. Genç nüfusun afyon kullanmasıyla iş gücü tehlikeye girmişti. Uyuşturucu ticareti Güney Çin sahillerinin tamamına yayılmıştı ve 1840 itibarıyla toplam ithalat yıllık 40.000 sandık siparişine ulaşmıştı (Chang, 1970, ss. 22-32). 1839'da İmparator Guang'ın Kanton bölgesindeki afyon sorununun çözümü için özel olarak atadığı vali Lin Zexu'nün hesaplarına göre 4 milyon, bölgede görev yapan İngiliz bir doktorun raporuna göre ise 12 milyon afyon müptelası Çinli vardı (Yolaç, 2016, s. 206). Lin Zexu'nün hesaplarına göre 1839 yılında afyon tüketimi için harcanan para 100 milyon tael¹ iken aynı yıl hanedanın toplam harcamaları ise 40 milyon taeldi. Artan afyon kullanımı her açıdan Çin'e ve Çin halkına zarar veriyordu. Bu durumun en kısa sürede kontrol altına alınması gerekiyordu. Bu amaçla hükümdar, Lin Zexu'yu Saltanat Baş Memuru unvanıyla afyon sorununa son vermesi için Kanton'a gönderdi (Kırilen, 2015, s. 62).

Lin Zexu Kanton'a ulaştığında yabancı tacirler ve Çinli suç ortaklarına operasyonlar düzenledi. İlk etapta yaklaşık 2.000 tutuklama yapıldı, 5 ton afyon imha edildi (Yolaç, 2016, s. 214). Afyon kullanımına son vermek için tedbirler alıyordu. Kanton limanını kapatarak sadece afyon ticareti yapmayacağı ve eğer afyon ticareti yaparsa ölüm cezasını kabul ettiğini beyan eden yabancı tacirlerin ticaret yapmasına izin verdi. Hubei ve Hunan eyaletlerinde bağımlıları tedavi olmaya zorlayarak ve 12 bin tael değerindeki afyona el koyarak, bu önlemleri gerçekten uyguluyordu (Hummel, 1943, s. 511).

İngiltere'nin Çin ile ticaretten sorumlu yöneticisi Charles Elliot, Qing Hanedanının afyon yasağından vazgeçmesi için çabaladı ancak olumlu dönüş alamadı. Bunun üzerine 1839 Kasım ayında İnci Nehri Deltası'nı kuşatan İngiliz Kraliyet Donanması, Kanton yakınlarındaki Çin gemilerini batırmaya başladı. İngiliz donanması ve askeri teçhizatı Çinlilerin sahip olduklarından çok daha güçlüydü. Napolyon savaşlarından zaferle çıkmış olan güçlü ve kendine güvenen İngiliz ordusunun karşısında yozlaşmış, fakirlikten dolayı askerliği bırakmış olanlar nedeniyle sayısı yarıya düşmüş, bir önceki yüz yılın silah teknolojisine sahip, çok uzun süredir savaşmayan ve çoğu afyon bağımlısı olan bir Qing ordusu vardı (Yolaç, 2016, s. 216). Bu durum

¹ Tael, Çince'de toplu olarak liang “兩” olarak bilinen ve Batılılar tarafından sıklıkla “ons” olarak çevrilen farklı gümüş hesap birimleridir. Tael'in Şanghay versiyonu yaklaşık olarak 1,4 gümüş dolara eşitti ancak döviz kuru Meksika pesosu madeni paralarının arzına göre dalgalanıyordu. (Horesh, 2009, s. 204)

karşısında Çinliler büyük yenilgiler aldılar ve çarpıştıkları düşmanın kendilerinden çok daha güçlü olduğunu, teknolojide daha üstün olduklarını fark ettiler. Bu yüzyıllardır dünyanın egemen devleti olduğunu düşünen Çinlilerin aslında bir hayal gördüklerini fark ettikleri dönüm noktasıydı.

Çinlilerdeki eski bir inanç olan Tianxia'ya göre o dönemdeki Çin Hanedanı kendi tebaasıyla birlikte tüm dünyanın da yöneticisiydi. Bu kavramı Yolaç (2016, ss. 46-47) şu şekilde açıklamıştır:

Yeryüzünde yaşayan tüm insanlar ve topraklar hanedanın yönetimindeydi. Tianxia kavramına göre Çin, dünyanın merkezinde yer alıyordu. Bu nedenle kavram içinde medeniyetin merkezi olduğunu ifade etmek amacıyla 'Zhongguo' (orta ülke/krallık) olarak adlandırılıyordu. Tianxia'ya göre merkezde kral olmak üzere dünya bölümlere ayrılıyordu. Krala en yakın olan dış bölgede başkentteki kıdemli ve kıdemsiz devlet memurları, bir sonraki dış bölgede yerel memurlar ve sıradan vatandaşlar, bir sonrakinde bağlı devletler, en dış bölgede ise barbarlar bulunuyordu. Tianxia kavramına göre Çin imparatoruna biat etmek şartıyla, Çin'le yakın ilişkiye girerek, Çin medeniyetinin değer, adet ve geleneklerini benimseyen barbar toplumlar, Çin toplumunun bir parçası haline gelerek Huaxia (medenî Çin toplumu) içinde yer alabilirdi. Yani kültürel olarak Çinleşen yabancı kavimler, siyasi olarak da Çinli sayılabilirlerdi. Bu kavram sayesinde Zhoular topraklarını genişletip sistemi merkezileştirebileceklerdi. (Yolaç, 2016, ss. 46-47)

Çin kendini dünyanın merkezi olarak görüyordu ve diğer "yabancı küçük devletler" onun karşısında baş eğip ona itaat ediyordu. Batı'daki bu "küçük devletler" modern bilimin bayrağı altında yükselirken Çin, doğuştan gelen muhafazakarlığıyla hâlâ büyük güçlerin avlusunda dolaşıyordu. "Batı yabancılardan" ders almak Çin'in modern dünyada kendine doğru yerini bulmasını sağladı (Wang, 2021, s. 116). Dönem değişmişti ancak Çin bunun farkında değildi ve hala yerinde sayıyordu ta ki savaşta uğradıkları büyük yenilgiye kadar.

Elliot aldığı zaferler sonrasında Qing Hanedanını bir anlaşmaya zorladı. Bu anlaşmanın içeriğinde ellerinden alınan afyonun tekrar verilmesi, kısıtlamaların kaldırılması, sahilden birkaç adanın taraflarına verilmesi vb. maddeler vardı. Yaşanan yenilgi sonrası Lin Zexu görevden alınarak yerine Chi Shan atandı. Chi Shan ateşkesi sağlamak uğruna İngilizlere Hong Kong adasını, 6 milyon dolar savaş tazminatını ve Kanton'daki üst düzey memurlarla doğrudan görüşme tavizlerini verdi (Yolaç, 2016, s. 216). Bu antlaşmayla birlikte Çin yarı sömürge olma yoluna girmişti. Hong Kong adası

ise bu antlaşmadan 150 yılı aşkın süre sonra, 1997 yılında, tekrardan Çin kontrolüne girecekti.

1842 Ağustos ayı başlarında İngiliz donanması Nanjing şehrine saldırdı ve bunun sonucunda 29 Ağustos 1842’de Nanjing Antlaşması imzalandı. Antlaşma özellikle Hong Kong adasının Britanya’ya bırakılmasını, Guangzhou, Xiamen, Fuzhou, Ningbo ve Shanghai’ın ticaret limanı olmasını, İngilizlerin konsolosluk açması gibi maddeleri kapsamaktaydı (Kırilen, 2015, s. 67). 1842’deki Nanjing Antlaşması, 1843’te Çin ile Büyük Britanya arasındaki “ek antlaşma”, 1844’te Huangpu’da (Whampoa) imzalanan Fransa ve Çin arasındaki antlaşma ve aynı yıl Çin ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan antlaşma, Batı’nın Çin’e erişim koşullarını ve oradaki Batılı faaliyetlerin kapsamını kökten değiştirdi (Chesneaux vd., 1976, ss. 64-65). Bu antlaşmalar Nanjing Antlaşması ile hemen hemen aynıdır ve tıpkı onun gibi “adil olmayan anlaşmalar” olarak kabul edilirler. Çin ile İngiltere arasında Nanjing Antlaşması’nın imzalanmasının ardından, İngilizler Çin’de eğitim faaliyetlerinde bulunmaya başladılar ve İngiltere’deki çeşitli eğitim deneyimlerini resmi ve özel yollarla doğrudan Çin’e aktardılar (Zhou, 2017, s. 34). Bu durum İngiltere’nin Çin’e kendi ideolojilerini yaymaları için önemli bir adımdı.

İmparator afyonun yasallaşması durumuyla ilgili “Hiçbir şey, halkımın ahlaksızlık ve mutsuzluğundan gelir elde etmemi sağlayamaz” diyerek bu fikre karşı çıkmıştır. (Rowntree, 1905, s. 71) Afyon sorunu Çin için zorlu bir sınavı barındırmaktaydı. İmzalanan anlaşmalar sürdürülebilir değildi ve Çin tarafı uygulamakta isteksizdi. 8 Ekim 1856’da Çin’in Guangdong eyalet valisi Ye Mingchen, Hong Kong’da kayıtlı olduğu ve Britanya bayrağı taşıdığı söylenen Çin sahipliğindeki Çinli mürettebatlı bir korsan gemisi olan Arrow’a Kanton’da el koyarak stratejik bir hata yaptı (Wong, 2002, s. 54). İngiliz gemileri, bu duruma karşılık olarak şehre saldırdı (Beeching, 1975, s. 214). Fransızlar da bir Fransız misyoner rahibin 1856 yılı başlarında Guangxi’de Çinliler tarafından öldürülmesini bahane ederek Çin’e karşı İngilizlerin yanında askerî harekât hazırlıklarına katıldı. Rusya ve Amerika da müttefik güçleri yanında Çin’e karşı tavır aldı ancak askeri operasyonlara destek vermediler (Yolaç, 2016, s. 220). Çin, büyük güçler tarafından işgal ediliyordu. Bu duruma karşı direnecek teknolojisi de yoktu.

İçeride Taiping İsyanı’yla (1850-1864) uğraşan Qing Hanedanı, dış saldırılara karşı koyacak güce sahip değildi. Bunun sonucunda Tianjin Antlaşması imzalandı. Keay’ın (2020, s. 465) aktardığına göre İngilizlerle Fransızların ortaya koyduğu antlaşma altı yeni limanın kendilerine açılmasını, Yangzi ve imparatorluğun en zengin eyaletlerinin yabancı ticaretine açılmasını, dört nehir limanının açık liman ilan edilmesini, limanlar arası kısıtlamaların kaldırılmasını, ülke içlerine geçmek isteyen yabancılara pasaport verilmesini, Hıristiyanların koruma altına alınmasını, İngiltere’nin Pekin büyükelçisinin yanında getireceği ailesi ve çalışanlarına uygun

mekanlar tahsis edilmesini, afyon ithalatının makul bir vergi karşılığında yasallaşmasını içeriyordu. Çinliler 1858’de afyonu yasallaştırdılar ve vergisini yaklaşık %8 olarak belirlediler (Feige & Jeffrey, 2005, s. 6). Çin hem afyon nedeniyle savaşacak askerini kaybediyor hem de teknolojide çok geride kalması sebebiyle karşılık verecek gücü bulamıyordu. Kıyı bölgelerindeki toprak kayıplarına rağmen Çin hiçbir zaman doğrudan Batılı bir emperyal güç tarafından yönetilmedi ve “sınırlanmış egemenlik” kavramı, Çin’in Afyon Savaşları’ndan sonraki konumunu daha doğru bir şekilde tanımlamaktadır (Fitzpatrick & Monteath, 2019, s. 2). Çin artık Avrupalılar ve Amerika için bir sömürge olma yolundaydı.

Qing Hanedanı Tianjin Antlaşması’nı uygulamamakta ısrarcıydı. 13 Ekim 1860’ta sekizinci Elgin Kontu James Bruce komutasındaki bir İngiliz ve Fransız ortak sefer gücü Pekin’i işgal etti. Hem Batılıların şaka yapmadığını göstermek hem de saraya Tianjin Antlaşması’nın koşullarına uymak için baskı yapmak amacıyla Pekin’in kuzeybatısında bulunan İmparatorluk Yazlık Sarayı ve Yuamingyuan’ın büyük kısmı 18 Ekim ile 20 Ekim arasında yakılıp yok edildi (Naquin, 2000, ss. 311-318). Yuanmingyuan’daki yağmanın ardından, sarayın Tianjin Antlaşması’nın hükümlerine uymayı taahhüt ettiği Pekin Sözleşmesi, imparatorun kardeşi Prens Gong’a zorla kabul ettirildi ve 24 Ekim’de prensle Lord Elgin arasında imzalandı. Benzer bir antlaşma ertesi gün prensle Fransız elçisi Baron Gros arasında da imzalandı (Dillon, 2016, s. 119). Bu antlaşmalar Qing Hanedanı ve halkı için büyük utanç sebebiydi.

3. Taiping İsyanı (1850-1864)

Afyon Savaşları sırasında ve sonrasında küçük büyük birçok isyan çıkmıştır. Bu isyanların ana sebebi Qing hanedanının ülkeyi iyi yönetememesi, aldığı yenilgiler, imzaladığı onur kırıcı anlaşmalar ve Çinlilerin o güne kadar düşündükleri kadar güçlü olmadıklarını fark etmeleriydi. Bu isyanlardan en büyüğü Taiping İsyanıydı. Sağduyulu kaynaklar, ölü sayısı konusunda temkinliydi (Keay, 2020, s. 458): “Yirmi milyon insan hayatını kaybetti” (Reilly), “Yirmi milyon ya da daha fazla” (Spence), “Yirmi ile kırk milyon arasında insan”.

Hareketin kurucusu, esas neden olarak istenen rüşveti ödeyemediği için İmparatorluk Sınavı’nda dört kez başarısız olan Hong Xiuquan (1814-1864) adında bir Hristiyan köy öğretmeniydi (Kerr, 2013, s. 123). 1837 yılında yakalandığı bir hastalık sırasında gördüğü sanrılarda, altın sakallı bir adamın kendisine ülkeyi kurtarıp saflaştırması ve şeytanları yok etmesi gerektiği talimatını verdiğini gördü (Yolaç, 2016, s. 224). Bu durumun tanrı tarafından kendisine yollanan mesajlar olduğuna ve Tanrı’nın ikinci oğlu olduğuna inandı. Taiping İsyanı için kendisini takip edecek kişiler aramaya başladı.

Epey taraftar toplayan Hong Xiuquan 1851’de bugünkü Guangxi’de köylü isyanı başlattı ve “Göksel Taiping Krallığı”nı kurduğunu ilan etti (Yıldırım, 2021, s. 249). Taiping güçleri 1853’te Nanjing şehrini ele

geçirdiğinde şehir Taiping Krallığı'nın başkenti ilan edildi ve bazı radikal reformlar yapıldı. Özel mülkiyetin kaldırılması ve devlete ait olan toprağın adil olarak halka dağıtılması, sınıfsız bir toplum, kadın erkek eşitliği, ay takviminin güneş takvimiyle değiştirilmesi, kadınların ayak bağlamasının yasaklanması, alkol, afyon, tütün, çoklu evlilik, kölelik ve fahişeliğin yasaklanması gibi reformlar yapıldı (Yolaç, 2016, s. 225). Toplumun Qing Hanedanına karşı duyduğu nefret, bu hareketin ilerlemesini ve büyümesini sağlamıştı.

Pekin'i almak için yollanan bir Taiping ordusunun geri püskürtülmesinden sonra, yaklaşık 10 yıl süresince Taiping Krallığı yöneticileri ilerleyiş için gerekli desteği bulamadı. Hareketin lideri Hong Xiuquan'ın kendini İsa'nın küçük kardeşi olduğu iddiası ve yanındakilerin ruhani savları Batılılar tarafından şarlatanca görülmüş, çıkarlarına ters düştüğü için desteklenmemiştir. Ayrıca zayıf Mançu hükümetini kuvvetli Taiping hükümetine tercih ediyorlardı çünkü Taipinglerin biraz komünist kokusu bulunan tedbirleri tehlikeli görünüyordu (Eberhard, 1947, s. 320). Batılıların kendi ticari ve diplomatik menfaatlerini koruma arzusu onları Taipinglerle mücadelesi sırasında Li Hongzhang'ın Huai ordusuna destek verecek olan Gönüllü Birlikler kurmaya itmişti (Dillon, 2016, s. 97). Taiping güçleri Şanghay eşrafi tarafından oluşturulan "Daima Muzaffer" adı verilen yabancı komutanlar tarafından idare edilen Qing birlikleri tarafından püskürtüldü. Bu gelişmeler nedeniyle Taiping Krallığı'nın çöküşü kesinleşmişti (Yolaç, 2016, s. 226). Taiping Krallığı'nın güçlenip zaten ağır yenilgi altında kalan Qing Hanedanı'nı devirmesi veya iş birliği yapabilecek olması sömürge güçlerin işine gelmeyecekti. Bu nedenle ortadan kaldırıldı.

4. Nian İsyanı (1851-1868)

1851-1853'e kadar seller olağanüstü derecede sertti ve Temmuz 1853'te Sarı Nehir taşıtı, Henan eyaletindeki ana bentlerden birini yıkıp geçti, okyanusa doğru oyarak açtığı yeni yatağı boyunca kasaba ve köyleri mahvetti (Chiang, 1954; Perry, 1981). Çinlilerdeki Tianming inanışına göre 2 yıl boyunca süren seller ve sonunda Sarı Nehrin taşması hanedanın değişmesi gerektiğini anlatıyordu. Bu amaçla halk toplandı ve Nian İsyanı başlamış oldu.

Çinlilerde Gök'ün hanedanlığa yeryüzünü yönetme yetkisi verdiğine dair bir inanış olan Tianming inanışı vardı. Gök hangi hanedanı seçtiyse, onlar yönetici olurdu. Bir yöneticinin, cennetin kurallarına aykırı davranışlar sergilemesi durumunda mahsul kaybı, kıtlık, kötü hava koşulları, şiddetli fırtınalar, depremler, salgın hastalıklar ve seller gibi felaketlerin ortaya çıkacağına inanılırdı. Bu felaketler, cennetin yöneticiyi uyardığı işaretler olarak kabul edilirdi ve aslında yöneticinin ahlaki davranışlarını düzeltmesi gerektiğini hatırlatan birer uyarı niteliğindedi. Eğer yönetici bu uyarılara kulak asmaz ve kendini düzeltmezse, cennetin yönetme yetkisini ondan geri alacağı ve yerine daha erdemli bir yöneticiyi getireceği düşünülürdü. Cennetin

bu yetkiyi geri aldığı iddia eden ve bu sebeple yönetime karşı gelen ya da savaş açan bir taraf savaşta galip gelirse, hanedan değişir ve eski hanedanın cennetin desteğini kaybettiğine inanılırdı ancak isyan eden taraf yenilirse, bu durum mevcut hanedanın cennetin desteğini hala elinde bulundurduğu ve isyancıların yönetme yetkisini hak etmediği şeklinde yorumlanırdı. “İsyan çıkarıcı tarafın asil bir aileye mensup olması gibi bir koşul yoktu. Yeter ki vekalet kazanılmış olsun, cennetin rızasıyla sade bir köylü de imparator olabilirdi (Yolaç, 2016, s. 45).” Bu durum isyancıların başının herhangi bir sınıftan biri olmasını sağlıyordu. Çin tarihinde örnekleri görülmüştür.

Zhang Lexing’in liderliğindeki çeteler Kuzey Çin’i dağıtmaya başladılar. Taiping İsyanı gibi belli bir hedefleri yoktu. Buldukları bütün zenginleri öldürüyor, mallarını alıp fakirlere dağıtıyorlardı (Yıldırım, 2021, s. 250). Bu durum zaten savaşlar nedeniyle daha da sefalet durumunda olan halka yarlıyordu. O yüzden isyanın aldığı destek gittikçe arttı. Bu isyan isyancıların at kullanıyor olması bakımından diğerlerinden farklılık göstermektedir. 1865’lere kadar devam eden isyanlar sonrasında güçlenen Qing hükümdarlığı Nian İsyanı’na karşı koydu ve Doğu-Batı grubu olarak ikiye ayrılmasına sebep oldu. 1867-1868 kışında Doğu Nian yok edildi. Batı Nian ise isyancı Hui Müslümanlarıyla bağlantı kurmayı başaramamış ve 1868’de askeri birliklerinin Huai ordusu tarafından yok edileceği Huabei’ye geri dönmüştü (Dillon, 2016, s. 102). Nian isyanı ise bu şekilde sona ermiştir.

5. Kendini Güçlendirme Hareketi (1860-1895) ve Tongzhi Yeniden Yapılanması (1862-1874)

Afyon Savaşlarında alınan yenilgilerin ardından Çin yarı-sömürge bir yapıya dönüşmüştü. Kaybolan itibarlarını tekrar kazanmak ve tam egemenliğe sahip olmak için yeni yollar arıyorlardı. Bu sırada bir hareketlenme ve yapılanma ortaya çıktı. Taiping İsyanı’na karşı savaşmış olan generaller Zeng Guofan, Li Hong-zhang, Zuo Zongtang tarafından 1860’larda öne sürülen bu reform akımına “Kendini Güçlendirme Hareketi” adı verildi. Bu hareket “Batılılaşma Hareketi” olarak da adlandırılmaktadır. Hareketin iki önemli sloganı vardı. Bunlar, “Barbarlardan üstün teknolojiyi öğren ve sonra onları kontrol et” ve “Temel konularda Çin eğitimi, pratik konularda Batı eğitimi” olarak geçiyordu (Yolaç, 2016, s. 229). Çinliler teknolojik olarak geride kaldıklarını, silahlarının artık Batı silahları karşısında işe yaramadığını, Batı’yı yenmek için onların bilgilerine sahip olmaları gerektiğini fark etmişlerdi. Kendini Güçlendirme Hareketi ile aynı paralelde devam eden bir reform hareketi daha vardı. Adını İmparator Tongzhi’den alarak “Tongzhi Yeniden Yapılanması” olarak adlandırılmış, Qing Hanedanı’nın çöküşünü erteleme amacıyla sürdürülmüş bir reform hareketiydi.

Kendini Güçlendirme Hareketi’nde “Cixi, Batının sadece teknik anlamda örnek alınması gerektiğine vurgu yapmıştır. Çünkü ‘temel etik ve ilkelerinde Çin, uygulamasında Batı tekniği’ olan sadece ihtiyaç bağlamındaki

teknik reformlar, geleneği tehdit olarak görülmemiştir (Koç, 2023, s. 1171).” Çinliler tarih boyunca geleneklerine bağlı kaldıklarından değişim onlar için zor bir süreci barındırıyordu.

Batıcıların öz gelişme ve refah sloganlarıyla silah, makine, tekstil vb. alanlarında modern askeri ve sivil sanayiler kurduklarını söyleyen Yıldırım (2021, ss. 256-257), 1862’de modern tarzda ilkökul, sonrasında Pekin dışında teknoloji ve askerlik alanında eğitim veren okullar açtıklarını, okullarda modern Çin’de çeviri, diplomasi, askeriye, bilim alanlarında yetenekler geliştirdiklerini, üretilen bazı silahlar ve barutlarda dünya standartlarını yakaladıklarını, modern tekniklerle üretilen tekstil gibi ürünleri ihraç etmeye başladıklarını aktarmıştır.

Otuz yıllık Kendini Güçlendirme Hareketi’nden sonra Çin’in elinde her askerine verecek bir tüfeği, her müfrezeye sağlayacağı bir topu ve birkaç filo çıkartmaya yetecek kadar da gemisi vardı (Keay, 2020, s. 478). 1894 yılında Japonlarla girilen savaş sonrasında alınan yenilgiyle yapılan antlaşma ve hareketin öncülerinin gözden düşmesiyle “Kendini Güçlendirme Hareketi” son bulmuştur.

6. Çin-Japon Savaşı (1894) ve Shimonoseki Antlaşması (1895)

Çin yüzyıllardır Kore üzerinde etkisini sürdürmekte, Kore’den haraç almaktaydı. Bölgenin gelişen bir diğer gücü Japonya ise artık Kore pazarına açılma niyeti taşıyordu. 1894 baharında Kore’de Tonghak isminde bir isyan başladı. İsyancılar Hıristiyanlığa ve yabancılara karşı fazla yardımsever olmakla suçladıkları Konfüçyüsçü seçkinlere şiddetle karşı çıkıyorlardı (Dillon, 2016, s. 128). Japonya Seul hükümetiyle diplomatik ilişkiler kurarak Batı etkisine karşı durmaya girişti ve Çin ile birbirlerini haberdar etmeden Kore siyasetine askeri müdahale yapmama konusunda anlaşmaya vardı. Şubat 1894’te Cholla bölgesinde Tonghak İsyanı çıktığında ise Çin bu anlaşmayı reddederek isyanı bastırmak için bölgeye 1.500 askerini yolladı. Japonya kendi güçlerini yollayarak karşılık verdi ve iki ülke kendilerini Kore topraklarında savaşın içinde buldu (Osgood, 1951, ss. 204-210).

Savaş 25 Temmuz 1894’te Japon askerlerinin Çin teçhizatlarını Kore’ye taşıyan, İngiltere’de tescilli Kowshing isimli gemiyi batırmalarıyla patlak verdi. İki taraf da resmi olarak 1 Ağustos’ta savaş ilan ettiler (Dillon, 2016, s. 129). Qing ordusu, Pyongyang’da savaşa tutuştu. Çinliler yenilince bölge tamamen Japonların eline geçti. Japon orduları için bundan sonraki hedef Çin topraklarıydı. 1894 sonbaharında Sarı Deniz’de bir savaş meydana geldi. Çin’in Kuzey Filosu büyük kayıplar verdi. Japonlar da epey yara aldılar. Qing ordusu, Sarı Deniz savaşından sonra kendini korumaya çalıştıysa da çok geçmeden kuzey filosu tamamen yok oldu. Qing saray talebiyle Haziran 1895’te Çin-Japon Savaşı sona erdi (Yıldırım, 2021, s. 258). Savaşı sona erdiren Shimonoseki Antlaşması’ydı.

Çin-Japon Savaşı'nın sonuçlarından biri, Batılılaşma Hareketi'nin yürüttüğü kademeli reformların başarısızlığını ilan etmesiydi. Batılılaşma Hareketi'nin başarısızlığı özünde Çin'in geleneksel despotik siyasi ve kültürel yapısının Batının saldırıları karşısında gösterdiği yetersizliği yansıtıyordu. Bu yetersizlik, reformcular üzerinde büyük bir psikolojik etki yarattı. Bu da onları son derece heyecanlı ve ivedilikle reform yapma isteğine yöneltti.

1895 yılında imzalanan Shimonoseki Anlaşması yakın Çin tarihinin en aşağılayıcı anlaşmalarından biridir. Keay (2020, s. 478), bu anlaşma ile Çin'in 1860'ta Batılı müttefiklere ödediği tazminatın beş katını ödemeye, Tayvan'ın tamamını, Pescadore Adalarını, Liadong'u Japonlara bırakmaya, aralarında Sichuan'daki Yangzi menderesleri içinde yer alan Chongqing'in de bulunduğu beş yeni anlaşmalı liman açmaya ve elbette Kore'nin "mutlak ve tam bağımsızlığını kabule" boyun eğdiğini aktarmıştır. Bu anlaşmayla birlikte Çin, Kore üzerindeki tüm etkisini kaybetti. Tayvan'ı ve adalarını Japonya'ya bırakmış oldu. Japonya, Çin limanlarında ticaret hakkı elde etti. Tayvan 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın bitişine kadar Japonya'nın sömürgeci olacaktı. Tayvan o tarihten beridir de anakaradaki Çin devletinin kontrolü dışındadır (Hongtu, s. 2004). Tüm bu gelişmeler Qing Hanedanı'nın artık gücünün kalmadığını, devleti yönetemediğini çok net biçimde ortaya koymaktaydı. Bundan sonraki süreç reformlarla geçmeliydi.

7. Yüz Gün Reformları

Çin-Japon Savaşı'nın sonuçlarından biri, Batılılaşma Hareketi'nin yürüttüğü kademeli reformların başarısızlığını ilan etmesiydi. "Batılılaşma Hareketi'nin başarısızlığı, özünde Çin'in geleneksel despotik siyasi ve kültürel yapısının Batının saldırıları karşısında gösterdiği yetersizliği yansıtıyordu. Bu yetersizlik, reformcular üzerinde büyük bir psikolojik etki yarattı (Liu, 2005, s. 120)." Bu da onları son derece acil bir şekilde kapsamlı reform yapma isteğine yöneltti ve bunun sonucunda Yüz Gün Reformları'nın ilk kıvılcımı ortaya çıktı.

Yüz Gün Reformları başta Kang Youwei (1858-1927) ve Liang Qichao (1873-1929) olmak üzere, bir grup İleri-Konfüçyüsçü alimin ulusun kurtuluşu için acil yenilikler yapılması gerektiği konusunda Qing divanını ikna edebilmesi sayesinde gerçekleşmiştir (Yolaç, 2016, s. 234). Yaşanan ağır yenilgiler sonrasında hanedanın tekrar toparlanması ve modern atılımlar yapması gerekiyordu. Bu açıdan Kang Youwei ve Liang Qichao grubunun reform önerileri önemliydi.

O dönemde dışardan gelen haberler sıkça yayılırdı. Kang Youwei'in gençlik dönemlerinde yayılan haberler neticesinde bir çeşit kehanetten söz ediliyordu. Bu kehanette "Çin harekete geçmeli, kısa zamanda gözlerini açmalı, zamanında reform yapmalı böylece ülkeyi kalkındırabilir eğer bu fırsatı kaçırmaz, daha sonra reformları gerçekleştirmek isterse dış tehditler her gün artacak ve bu fırsat tekrar gelmeyecektir!" deniyordu. Bunun üzerine

Kang Youwei reformların yapılması amacıyla hazırlamış olduğu “Başkent tehlikede. Reformu teşvik et, halkın duygularını anla, çevredeki sorunlara dikkat et.” konulu dilekçeyi yetkililere sundu ancak yetkililer bu dilekçenin yukarıya gönderilmesine engel oldu. Hayal kırıklığı yaşayan Kang Youwei reform için bir dayanak bulmak amacıyla klasik metinler üzerine araştırmalar yapmaya başladı (Tang, 1976, s. 4). Kang Youwei’in henüz gençliğinde iken farkında olduğu reformların yapılması gerçeği, onun hayatındaki en büyük amacını oluşturacaktı. O, her fırsatta reformların yapılması için dilekçe yazıyor, çağrıda bulunuyordu.

Japon güçlerinin Tayvan’a çıktığı 29 Mayıs 1895’te Kang Youwei imparatora kişisel bir dilekçe yazarak Shimonoseki Antlaşması’nı reddetmeye, divandan bütüncül bir modernleşme ve reform programını uygulamaya koymasını talep ediyordu (Dillon, 2016, s. 131). Kang Youwei ve öteki reform yanlısı kişiler daha önceki yıllarda da çeşitli reformlar yapılması için imparatora dilekçeler gönderiyordu ancak sonuçsuz kalıyordu. Genç reformcu Kang Youwei fikirlerini yaymak için gazete çıkarmaya başladı. Qiangxue “Güç için öğren” adlı bir örgütü kurdu (Yıldırım, 2021, s. 258). Bu sayede hanedan yöneticilerine ve imparatora reformları ve önemlerini daha iyi anlatabileceğini düşünüyordu.

“Reform hareketinin öncüsü olan Kang Youwei, Çin ve Batı kültürlerinin farklarını karşılaştırdıktan sonra, iki kültür arasında ‘kıl kadar bile ortak bir nokta olmadığını, tamamen zıt olduklarını’ görmüştür. Çin geleneksel kültürünü gözden geçirdikten sonra, Çin geleneksel kültürünün köklü bir şekilde yeniden yapılandırılmadığı takdirde, Çin için bir çıkış yolu olmayacağını ve milletin büyük bir felakete sürükleneceğini derin bir şekilde hissetmiştir (Xiao, 1999, s. 214).” Kang Youwei reformun geleneksel yollarla çözülemeyeceğini, radikal değişimlerin her alanda gerçekleşmesi gerektiğinin farkındaydı ve modernleşme konusunda adım atmakta kararlıydı.

Kang “Genel Durumun Kapsamlı Değerlendirilmesi” başlıklı dilekçesini 1898 Ocak ayında imparatora sundu. “11 Haziran 1898’de, İmparator Guangxu, yetenekli danışmanlar önermeleri için yetkililere çağrıda bulunan bir fermanla Yüz Gün Reformları olarak bilinen süreci başlattı. Bu ferman, İmparator’un “dar kafalı tutucu çevreyi” reddederek yönetime yeni bir yaklaşımı benimsediğinin işaretiydi (Harris, 2018, s. 280).” İmparator Guangxu’nun Kang Youwei ile yaptığı görüşme sonrasında onu reformları uygulamakla görevlendirdi. Kang öğrencisi Liang Qichao olmak üzere diğer reform yanlısı takipçileriyle birlikte en güvenilir danışmanlar seviyesine yükseldiler ve ardı ardına ferman yayınladılar. Bu fermanlar birçok alanda birçok yeniliği kapsamaktaydı.

Hu (1997, s. 533), Afyon Savaşı’ndan 4 Mayıs Hareketi’ne isimli eserinde Yüz Gün Reformları’nın içeriğiyle ilgili bilgiler sunmuştur. Bu reform hareketi, siyasi alanda fikir özgürlüğünü genişletmek, yetkililer ve

halkın dilekçelerle görüş bildirmesini teşvik etmek, gazete ve dernek kurma özgürlüğüne izin vermek, işlevsiz daireleri kapatmak, gereksiz personeli azaltmak, Mançu halkının ayrıcalıklarını kaldırmak ve kendi geçimlerini sağlamalarına izin vermek, vatandaşların haklarını genişletmek ve eğitim seviyesini artırmak, yönetim sistemini değiştirmek, yargıyı iyileştirmek vb. değişimleri kapsamaktadır. Ekonomik alanda ise sanayiye teşvik etmek, Tarım, Sanayi ve Ticaret Genel Müdürlüğü ile Maden ve Demiryolu Müdürlüğü kurmak, tarım birlikleri kurmak, demiryolu ve maden işletmelerini desteklemek, sanayi alanındaki buluşları ödüllendirmek, devlet bankası kurmak, devletin bütçesini hazırlamak, harcamaları kısmak olarak belirlenmiştir. Askeri alanda ise Yeşil Ordu'yu (eski bir askeri sınıf) azaltmak, gereksiz askerleri ayıklamak, askeri sınav sistemini değiştirmek, kara ordusunu etkin bir şekilde eğitmek, silah fabrikaları kurmak, donanmayı güçlendirmek, denizcilik alanında yetenekli kişiler yetiştirmek olarak sıralanmaktadır. Kültür ve eğitim alanında ise “Başkent Üniversitesi”ni kurmak ve ülkenin her yerinde hem geleneksel Çin eğitimi hem de Batı eğitimi veren okullar açmak, sekiz aşamalı denemeyi kaldırmak ve bunun yerine yeni bir sınav sistemi getirmek, öğrencileri Japonya'ya göndermek, yabancı kitaplar için yayınevleri kurmak, kitaplar derlemek ve yayınlamak, yazıları teşvik etmek öne çıkmaktadır. Gelenekler ve alışkanlıklar alanında ise zararlı geleneklerden kurtulmak, saç örgüsünü kesmek, kıyafet düzenlemelerini değiştirmek vb. durumları kapsamaktadır.

Kang Youwei “Japonya'nın Siyasi Değişimi Üzerine Düşünceler” adlı bir çalışmasında Japonya'nın siyasi değişimini altı ana noktada özetledi:

Büyük yemin ederek devlet işlerini yürütmek, anayasa tartışmaları için bir düzenleme kurulu kurmak, danışmanlar için yetenekli kişileri seçmek, aşağıdan gelen istekleri iletmek için devlet törenlerini basitleştirmek, yeni öğretilere erişebilmek için daha fazla kişiyi yurt dışında eğitimlere göndermek, insanların kalbini kazanmak için takvim ve giyim düzenlemelerini değiştirmek. (Fan, 2019, s. 101)

Bu değişimleri kendi ülkesinde de gerçekleştirmek istiyordu. Hayatı boyunca uğruna çabaladığı şey buydu.

Japonya ve Rusya örneklerini temel alan bu hareketin birçok hedefi vardı: Sınav sisteminin modernleştirmek, arpalıkları tasfiye etmek, modern bir eğitim sistemi yaratmak, Çin'e demokrasi getirmek ve bir anayasal monarşi kurmak, kapitalizm fikirleri temelinde ekonomiyi güçlendirmek, askeriyeyi güçlendirip modernleştirmek ve imparatorluğu sanayi alanında geliştirmek (Kerr, 2013, s. 132). Bu gelişmeler sağlandığında artık geri kalmış bir Çin'den bahsedilemeyecekti.

Halkın ekonomik açıdan güçlendirilmesi için ise dört yöntem önermişti: Tarıma öncelik verilmesi (yeni tarım tekniklerinin adaptasyonu),

endüstrinin desteklenmesi (bilim ve teknolojiye destek), ticaretin ve yatırımın desteklenmesi ile fakirlere sahip çıkılmasıdır (Hsiao, 1968, s. 3). Savaşlar en çok halkı yormuştu. Doğal afetler, isyanlar, ekinlerin zarar görmesi halkı zor durumda bırakmıştı. Halkın refahını sağlamak için bu dört yöntemin hayata geçmesi gerekirdi.

Yüz gün boyunca çıkarılan kararnamelerin başlıca amaçlarından biri eğitim reformuydu. Bu çabaların en dikkat çekici sonucu, Pekin Üniversitesinin atası olan İmparatorluk Üniversitesinin kurulması ve sonuçta tüm imparatorluk sınav sisteminin terk edilmesiydi (Belsky, 2002, s. 149). İmparatorluk sınav sistemi Çin’de 1300 yıldır uygulanıyordu. İmparatorluk sınavında yapılan reform ve imparatorluk sınavının son zamanlarda kaldırılması Qing sarayının geleneksel entelektüel seçme sistemini reddetmesiydi (Cai & Miao, 2023, s. 726). Eğitim en önemli konuydu. Eğitim almamış bilgisiz bir toplumla gelişme şansları yoktu. Aynı şekilde sadece geleneksel eğitimle yetişmiş bireylerin yeni çağa ayak uydurması mümkün değildi. Bu nedenle bilimselliği temel alan okulların açılması ciddi bir gelişmeydi.

İmparator, her eyaletteki akademilerin hem Çin hem batı bilimlerinin öğretildiği okullara dönüştürülmesini emretti, eyalet başkentindeki büyük akademilerin yükseköğretim, ilçe merkezlerindeki akademilerin ortaöğretim, kasaba ve köy akademilerinin ise ilkökul düzeyinde olması gerektiğini belirtti (Mao, 2012, s. 34). Bu ülke çapında eğitimde birliği sağlayacaktı. Sadece batı bilimlerine değil, Çin bilimlerine de yer verilmesi gelenekten tamamen kopulmadığını gösterir nitelikteydi.

Ortada bir anayasa reformu yoktu. Temsilcilikten söz edilmediği gibi, imparatorun yetkilerinin sınırlandırılması ima bile edilmiyordu (Keay, 2020, s. 481). Hanedanı ve yönetimi hedef alacak bir şekilde reform başlangıcı yapmak iyi bir hamle olmayabilirdi. Bu nedenle öncelikle öteki meseleleri çözmeye odaklanmaları daha sürdürülebilir bir seçenektir.

Mao (2012, s. 33), İmparator Guangxu’nun en büyük kazancının İmparatoriçe Cixi’ye reformları kabul ettirmesi olduğunu belirtmiştir. İmparatoriçe Cixi reforma karşı değildi ve başlangıçta reformların baş düşmanı olmaya meyilli değildi. Tedbirli ancak tarafsızdı, aslında 11 Haziran fermanında Batı ve Çin öğrenimine çift vurgunun benimsenmesine razı oldu (Kwong, 2000, s. 674). Mao Haijian, Guangxu İmparatoru ve İmparatoriçe Cixi arasındaki siyasi güç ilişkilerini inceleyerek, önemli belgelerin ve emirlerin sunulmasına yönelik sistemin, Guangxu İmparatoru’nun yönetimi devralmasından önce kurulduğunu ancak bu sistemin tam olarak ne zaman başladığının net olmadığını belirtir (Liu W., 2019, s. 144). 11 Haziran - 20 Eylül tarihleri arasında Askeri Danışma Dairesi, İmparatoriçe Cixi’ye toplamda 462 rapor, belge ve yazı sundu. (Mao, 2012, s. 17). Yapılan her reformdan, atılan her adımdan İmparatoriçe düzenli olarak bilgilendiriliyordu.

Cixi'nin desteği olmasa, reform hareketinin başlayamayacağı da bir gerçektir. Yaşanan savaşlarda verilen kayıplar, ağır yenilgilerin sebebinin Çin'in geri kalması olduğunu o da fark etmişti.

Yolsuzluğun üzerine gidilmesi ve geleneksel eğitim sisteminin terk edilmesi ayrıcalıklı sınıfların konumlarını tehdit etmişti. Muhafazakâr kesimdekiler bu reformları aşırı radikal ilan ederek karşı çıktılar ve İmparatoriçe Cixi'ye memnuniyetsizliklerini dile getirdiler.

İmparatoriçe Cixi, Yüz Gün Reformları'ndan haberdar olduğunda ve önergeyi incelediğinde atalarının sistemini ve ilkelerini terk etmemek şartıyla yapılmasını onaylamıştır (Koç, 2023, ss. 63-64). İmparatoriçe Cixi ilk başta reformlara razı olmuştu ancak bunların devrimci niteliğini anlamaya başladığında sınırlendi ve kendi güvenliğinin tehdit edildiğini hissettiğinde paniğe kapıldı (Purcell, 2010, s. 118). Cixi hanedanın ve kendi yönetiminin sürmesi taraftarıydı. Bu yüzden muhafazakâr kesim ile iş birliği yaparak 22 Eylül 1898'de İmparator Guangxu'ya darbe yaptı ve kendisinin tekrar yönetime geçmesi için bir çağrı yaptırdı. Bu durum reform hareketlerinin sonlanacağını gösteriyordu.

İmparator Guangxu'nun, mevcut olan sistemi devam ettirmekten ve İmparatoriçe Cixi'nin isteklerine boyun eğmekten başka seçeneği yoktu (Wu, 1961, ss. 41-58). Guangxu susturulmuş, halktan uzaklaştırılmıştı. 1898'den 1908'e kadar, Cixi bir kez daha Çin'in fiili yöneticisi olmuştu (Macnair, 1927, ss. 572-587). İmparatoriçe Cixi, reformları durdurdu ve Kang Youwei'nin grubunu Qing sarayından kovdu ve reform projelerini devralmak üzere kısa süre sonra daha ılımlı yetkililer işe alındı, bunların çoğu politika yapımında hiçbir deneyime sahip değildi (Cassel, 2012, s. 175). Kang ve Liang'ı tutuklama emri çıkartılmıştı ancak onlar Japonya'ya kaçtılar.

Cixi, aynı zamanda uygulamaya konulan tüm reform programlarını da sistematik olarak ortadan kaldırdı. Örneğin Qing Hanedanı, reformcular tarafından kaldırılan eski yazı stilini yeniden uygulamaya koydu, reformcular tarafından kapatılan ofisleri ve daireleri yeniden canlandırdı hatta bazıları reformun başlamasından önce kurulmuş olan bazı gazeteleri, sivil toplum kuruluşlarını ve okulları bile askıya aldı (Jia, 2020, ss. 48-49). Hanedanın aldığı bu kararlar, reform yanlısı pek çok insanın tepkisine sebep oldu.

1898 Reformu'nun başarısız olmasının başlıca nedeni, o dönemde Çin'deki varlıklı kesimin henüz bağımsız bir sınıf gücü haline gelmemiş olmasıdır. Onlar bir yandan kapitalizmi geliştirmeyi talep ediyorlar, öte yandan ise sayısız bağlantıları bulunan feodal güçlerle çelişkiler barındırıyorlardı. Sömürgeci krizini engellemeye çalıştılar ancak emperyalizme karşı koyacak cesareten yoksundular. Bu nedenle reform sadece zayıf bir iyileştirme hareketi olarak kalabildi. (Tang, 2015, s. 702)

Tang, bu görüşüyle reformların başarısız olma sebebini üst sınıftakilere bağlamıştır. Çin için değişim şarttı. Yüzyıllarca gözlerini kapamış, batıdaki gelişimi takip edememiş, geleneklerinden vazgeçememiş bir Çin; kendini en güçlü sandığı dönemlerin birinde aldığı ağır yenilgilerle yarı sömürge bir devlet haline gelmişti. Bu durumun daha da ilerlemeyeceğinin garantisi yoktu. Bu yarı sömürge haliyle bile Çin için utanç kaynağıydı. Dolayısıyla bu değişim karşısında duran herkes bu başarısızlığın sebebiydi.

8. Boksör İsyanı (1899-1901)

Savaşlar ve isyanların ardından gelen reform hareketleri de başarısız olmuştu. İmparatoriçe Cixi yeniden Qing Hanedanı'nın başındaydı. Misyonerlik faaliyetleri işe yaramıştı. Çin'de kilise sayısı artıyor ve çoğu Çinli Hıristiyanlığı kabul ediyordu. Kilise mensupları Çin yasalarını aşan haklara sahipti. Bu eşitsizlik Çinlilerin kiliseye ve yabancılara karşı öfke duymasının sebebiydi. 1898'de Yihetuan (Doğruluk ve Uyum Birliği) adı verilen bir hareket Shandong'da ayaklanarak gençler ve geleneksel dövüş sanatları topluluklarının bir araya gelmesiyle güçlendiler (Yıldırım, 2021, s. 260). Daha çok dövüşçülerin yer alması nedeniyle bu harekete Boksör İsyanı da denmektedir. Boksörlere göre düşmanları 'şeytanlardı': tüm yabancılar 'birinci sınıf şeytanlardı', Çinli Hıristiyanlar 'ikinci sınıf şeytanlardı' ve yabancılar için çalışanlar 'üçüncü sınıf şeytanlardı' (Lynn & Chris, 1979, s. 4).

Cixi'ye göre Çin'deki yabancı elçiler tüm sorunların sebebiydiler ve imparatorluğun müdahalesi olmadan onları ortadan kaldırmak için Boksör Hareketi'ni bir çözüm olarak görüyordu (Purcell, 2010, ss. 118-119). Bu yüzden Boksör Hareketi'ne açıkça destek vermek dışında her türlü desteği verdi. Boksörlere matbaa ağı aracılığıyla güçlü bir propaganda uyguladılar; Katolik Kilisesi'ni Çinli kadınlara ve çocuklara zulüm yapmakla suçlayan on binlerce broşür ve el ilanı dağıtıldı. Diğer duyurular yağmurların ve bereketli hasadın geri döneceğini vaat ediyordu (Lynn & Chris, 1979, s. 4). Bu dönemlerde sel felaketinin yaşanıyor olması toplumu aç ve sefil halde bırakmıştı. Halk Hıristiyanlığa geçen Çinliler yüzünden tanrı tarafından cezalandırıldıklarını düşünüyordu. Boksör İsyanları sayesinde Hıristiyanlardan yiyecek gasp ederek ölmekten korunuyor ve bu nedenle harekete destek veriyorlardı.

Hıristiyanlara, kiliseye ve yabancılara karşı yapılan bu hareketler yabancı devletlerin öfkelenmesine sebep olmuştu. Qing Hanedanı bu duruma çoğu zaman tepkisiz kalsa da ara ara Boksör İsyanı'na karşı harekete geçiyordu. Yabancıların bu yaşananlara karşı sabrı kalmamıştı. 1900 yılında, dünyanın sekiz büyük askeri gücü arasında örneği görülmemiş bir ittifak yapılmıştı. Bir yıldan fazla süreyle Avusturya-Macaristan, Fransa, Almanya, Büyük Britanya, İtalya, Japonya, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri birlikleri Çin'deki tüm "yabancı şeytanları" ortadan kaldırma amacı

taşıyan bir cemiyet olan boksörlere karşı beraberce mücadele etmişlerdi (Görez, 2018, s. 119). Müttefik ülkeler ordusunun harekate başlamasıyla Cixi ve İmparator Guangxu Xian'a doğru kaçtı, Qing komutanları intihar etti, Boksör Güçleri ise üniformalarını çıkartarak halk arasına karıştı.

Boksör Ayaklanması resmi olarak 7 Eylül 1901'de on bir yabancı bakan ve iki Çinli tam yetkili temsilci arasında "Boksör Protokolü"nü imzalanmasıyla sona erdiğini söyleyen Yolaç (2016, s. 246), anlaşma maddelerini "Pekin civarındaki kalelerin yok edilmesi, ayaklanmaya kalkışan boksörler ve destek veren Çinli memurların idam ya da sürgünle cezalandırılması, yabancı elçilikler bölgesinde yabancılara ait ordu birliklerinin karakollar kurmasına izin verilmesi, Çin'in silah ithalinin 2 yıllığına durdurulması, Çin'e büyük bir savaş tazminatı belirlenmesi, Çin imparatorunun Baron Ketteler'in (Alman Bakan) öldürülmesinin resmi özrünün yanı sıra öldürüldüğü yere bir anıt dikerek üzerine pişmanlığını ifade eden bir yazı yazdırılması" olarak açıklamıştır.

9. Geç Qing Reformları

Boksör Ayaklanması'nın sonucunda yabancı devletlerin saldırısında Qing Hanedanı'nın korkarak kaçması, artık hanedanın hiçbir gücünün kalmadığını göstermiş ve reform hareketlerinin yapılmasını zorunlu kılmıştı. Halk ve alimler reform konusunda hanedana baskı yapmaya başlamışlardı. Bu reformlardaki amaç Çin'in askeriye, eğitim, siyasal ve sosyal yapısını modernleştirmeyi kapsıyordu.

Kang Youwei ve Liang Qichao tarafından hazırlanan ve 1898'de uygulamaya çalışılan reformlar örnek alınarak yeni bir süreç başlatılmıştı. Bu amaçla Nisan 1901 yılında hanedana bağlı Siyasi İşlerin Geliştirilmesi Bürosu kurularak reformların uygulanması ve denetlenmesi sağlandı.

Dillon'un (2016, ss. 153-154) aktardığına göre Japonya modeline kısmen benzeyen modern bir eğitim sisteminin getirilmesi, Yuan Shikai zamanında Shandong'da kurulan okullara özenilerek oluşturulan ve bütün Çin'i kapsayan bir okullar ağının kurulması, müfredatta sanayileşmeyi teşvik etmek için bilimsel ve teknik eğitim bilgilerin sağlanması, sıkı ve ağır olan geleneksel eğitim ve değerlendirme yöntemlerine son verilerek yerine güncel olaylar hakkında makale yazılmasının getirilmesi, imparatorluk sınav sisteminin sona erdirilmesi, devletten bağımsız ilk yükseköğrenim kurumlarının kurulması, Pekin Üniversitesinin öncüsü olan Yanjing Üniversitesi'nin kurulması, Eğitim Bakanlığı'nın ve çoğu eyalette modern eğitimi araştırmak ve geliştirmek için eğitim topluluklarının kurulması sağlanmıştı. Aynı zamanda yüzyıllardır var olan geleneksel askeri sınavların kaldırılmasından sonra faaliyete başlayan yeni eyalet askeri akademilerinde modern silahlar ve askeri eğitim metotları tanıtılmıştı.

1906 yılında Meşrutiyet Bildirgesi sonrasında ise meşrutiyete hazırlık amacıyla daha yapısal ve önemli reformlar yapıldı. Güçler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargının ayrılması planlandı. Aynı işleri yapan devlet daireleri kapatılarak azaltıldı. Sui Hanedanı Dönemi'nden beri var olan 6 köhne bakanlık kapatılarak 11 modern bakanlık kuruldu ve her bakanlığın başına sadece bir bakan getirildi. Önceki sistemde ise birbirini kontrol etmesi için bir Mançu bir de Çinli bakan aynı anda görev yapıyordu (Yolaç, 2016, s. 252).

İmparatoriçe Cixi 15 Kasım 1908'de 73 yaşında öldü. İmparator Guangxu'nun Cixi'nin ölümünden bir gün önce öldüğü duyurulmasına rağmen genel kabule göre imparatoriçenin ölümünün ardından muhafazakâr bir hizbin emriyle öldürülmüştü ancak bu hiçbir zaman kanıtlanamadı (Hummel, 1943, s. 733). Hayatının her anında imparatoriçenin buyruğu altında kalan Guangxu'nun tam da özgürlüğünü kazanacağı vakitte, Cixi ile yakın vakitlerde ölmesi bu şüphelerin doğruluğunu göstermektedir.

10. 1911 Xinhai Devrimi

İmparatoriçe Cixi ve İmparator Guangxu'nun ölümünün ardından tahta Prens Chun'un oğlu Puyi geçti. Yapılan reformların ana fikrinin Qing Hanedanı'nı korumak ve ömrünü uzatmak olması nedeniyle gerçek amaca hizmet etmeyecek olan bazı değişiklikler de yapıldı. Kabine ancak bildirgeden 5 yıl sonra, 1911 yılında kurulabildi ve 13 bakanlığın 8'ini Mançu, 5'ini Çinliler yönetti.

1911 yılında İngiliz-ABD-Alman-Fransız banka konsorsiyumundan para reformu ve Hankou-Kanton demiryolunun inşa projesi için borçlanıldı (Yolaç, 2016, s. 254). Bu borçlanma millileştirilecek demiryolları inşa ve işletme imtiyazlarının yabancı bankaların sağlayacağı finansman marifetiyle gasp edileceğini düşünen Çinli yatırımcıları kızdırdı. 17 Haziran 1911'de demiryollarının bu şekilde millileştirilmesini protesto etmek için Sichuan'da Demiryolu Koruma Birliği kuruldu (Dillon, 2016, s. 157). Birlik bu borçlanmayı halka duyurunca Qing karşıtı gruplar büyük protesto gösterileri düzenlediler. Çıkan arbedeler neticesinde protestolar ayaklanmaya dönüştü.

10 Ekim 1911'de kazayla yaşanan bir patlama neticesinde polisin devrimcilerin isim listesine ulaşması nedeniyle devrimciler idam edileceklerini bildiklerinden aniden silahlı bir ayaklanma olan Wuchang Ayaklanmasını başlattılar. Yaklaşık 6 hafta içinde 15 eyaletteki devrimciler çıkarttıkları isyanlarda başarılı olup bağımsızlıklarını ilan ettiler.

10 Ekim 1911'de Wuchang Ayaklanması'nın patlak vermesi ile başlayan 12 Şubat 1912'de Qing Hanedanı'nın çökmesi ve Çin Cumhuriyeti'nin geçici hükümetinin kurulması arasında meydana gelen olaylar sonucunda gerçekleşmiş olan sürece Xinhai Devrimi adı verildi.

Devrim ismini 60'ar yıllık döngüsü olan geleneksel Çin takvimine göre 1911 yılının, Xinhai yılına denk geliyor olmasından almıştır (Yolaç, 2016, s. 261).

Yeni cumhuriyet 1 Ocak 1912 tarihinde resmen ilan edildi ve ilk işi yerinde bir davranışla Batı'nın kullandığı güneş takvimini kabul etmek oldu (Keay, 2020, s. 488). Artık halk tarafından seçilen bir lider tarafından yönetilecek Çin vardı ve tüm reformların hızlıca hayata geçirilmesi gerekiyordu. Hanedanlık dönemleri sona ermişti.

11. SONUÇ

19. yüzyılın sonlarından itibaren Çin, Batı'nın artan baskısı altında geleneksel yapısını sürdürmekte zorlanmaya başlamıştır. Afyon Savaşları ile başlayan bu süreç, Qing Hanedanı'nın zayıflığını ve modernleşme gereksinimini açıkça ortaya koymuştur. İngilizlerin Çin'den aldıkları ürünler karşılığında gümüş veriyor ancak Çin'e satacak bir ürün bulamıyorlardı. Gümüşün Çin'de kalıyor olması onlar açısından kabul edilemezdi. Bir süre arayıştan sonra Çin'e satabilecekleri ürün olarak afyonu bulmuşlardı. Bunu da Doğu Hindistan Şirketi üzerinden yürüteceklerdi. 19.yy. başlarında İngilizlerin Çin'e afyon satışı gittikçe artıyordu. Afyondan etkilenen milyonlarca Çinli vardı. Bu durum hem ordu hem üretim hem de ekonomik açıdan Çin için kötü bir duruma sebep olmuştu. Afyon ticaretini engelleme girişimleri Afyon Savaşları'nı meydana getirmişti. Afyon Savaşları Çin açısından hem maddi hem de manevi yıkıcı sonuçlar doğurmuştu. Savaşılan düşmanın kendilerinden çok daha güçlü olduğunu gören Qing Hanedanı batı teknolojisini öğrenmek için girişim başlatmış ancak bu girişimler Japonya ile girilen savaşta ilerleme kaydedilemediğini ortaya koymuştu. Bu sırada halk yaşanan bu ağır yenilgileri kabullenememiş, yaşanan kötü doğa olaylarını da Tianming inanışıyla sebebiyle yönetimdeki hanedanın değişmesi gerektiği olarak yorumlamıştı. Çinli halk tarafından en büyüğü Taiping İsyanı olmak üzere büyük küçük birçok isyan başlatılmıştı. İsyanlar başarıya ulaşmasa da halkın tepkisi bir uyanış niteliğindedir. Bu uyanış bir devrimi beraberinde getirecekti.

Afyon Savaşları'ndan 1911 Xinhai Devrimi'ne kadar uzanan süreç, Çin'in tarihindeki ağır yenilgilerin ve değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde, Qing Hanedanı'nın iç ve dış tehditlerle başa çıkmakta zorlandığı, toplumun büyük bir kısmının yoksulluk ve umutsuzluk içinde yaşadığı, geleneksel Çin devlet yapısının modern dünyanın gerekliliklerine ayak uydurmakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Afyon Savaşları, Çin'in Batı emperyalizmi karşısındaki geri kalmışlığını ve Qing Hanedanı'nın yönetimdeki zaafını ortaya koyarken, Yüz Gün Reformları, Çin'in modernleşme çabalarının en önemli adımlarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Yüz Gün Reformları, Batı'nın Çin'e yaptığı sömürgeciliğin sonuçlarından biridir. Mançu yönetiminde olan Qing Hanedanı'nın sonunu Afyon Savaşları ile başlayan kötü kaderi, yönetimin beceriksizlikleri,

yetkililerin yolsuzlukları ve modernleşmeyi kabullenememeleri getirmiştir. Yabancıların yarı sömürge haline getirdiği Çin, teknoloji ve bilimde geri kalmışlığını gördü ve yaptığı ezici anlaşmalarla inandığı “Orta Ülke” saygınlığının aslında var olmadığını fark etti. 19.yy’da Osmanlı İmparatorluğu’na yapılan “Avrupa’nın hasta adamı” yakıştırması, Japonlar tarafından Çin İmparatorluğu için de “Asya’nın hasta adamı” olarak kullanılıyordu. Bu yakıştırma Çinliler için yıkıcı bir durumdu. Bu nedenle kendilerini güçlendirmeye, batıdaki ilmi almaya çabaladılar ancak istedikleri başarıyı elde edemediler.

Çinlilerin Gök inancına göre doğal afetler ve büyük olaylar hanedanın artık yönetimde istenmediği anlamını taşıyordu. Yaşanan birçok kötü olaya ve çıkan isyanlara rağmen hanedan değişmemişti. Halktan kopuk, kendi güçlerini düşünen yöneticiler ve üst sınıflar nedeniyle yaşanan savaşlar ve isyanların her birinin sonucunda en çok zararı gören halk olmuştu. Bilimin öğretilmesi, her alanda modernleşme, ekonomik programların uygulanması zorunlu bir ihtiyaçtı. Reformların er ya da geç yapılması gerekiyordu. Reform yapılmadan geçen her vakit Çin’in aleyhine işliyordu.

Tarihler 1898’i gösterdiğinde Çin için yeni bir aydınlanma dönemi aralanıyordu. Japon Savaşından ağır yenilgiyle çıkmış Çin İmparatoru Guangxu reform taleplerini kabul etti ve 103 gün sürecek olan Yüz Gün Reformlarını başlattı. Bu reformlar siyasi, ekonomik, askeri, kültür ve eğitim alanlarında birçok yeniliği barındırıyordu. Başlangıçta reformlara destek veren İmparatoriçe Cixi, hanedanlıktaki gücünü kaybedeceğini düşünmeye başladığında bu reformlara karşı çıktı. İmparator Guangxu’ya darbe yaparak yönetimi tekrar eline aldı ve reform uygulamalarına son verdi. Reformların rafa kaldırılmasıyla isyanlar tekrar baş gösterdi ve kötü yönetim nedeniyle Batı, Çin’e karşı harekete geçti. Qing Hanedanı’nın artık gücünün kalmadığı, yöneticilerinin köşe bucak kaçtığı bir dönem yaşandı. Çin tarihi boyunca hiçbir hanedanlık bu kadar zor duruma düşmemişti. Reformların kısa ömrü Çin’in Batı’ya karşı konumunu güçlendirmek yerine zayıflatmış ancak uzun vadede Çin’in modernleşme ve reform ihtiyaçlarını vurgulayan bir hareket olarak tarihe geçmiştir.

Yüz Gün Reformları, her ne kadar başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da Çin’in modernleşme sürecindeki yerini ve önemini kaybetmemiştir. Bu reform girişimi, Qing Hanedanı’nın sonunu getiren olaylar zincirinde önemli bir yer tutar. Reformlar, Çin toplumunun geleneksel yapıdan koparak modern bir ulus-devlete dönüşme çabalarının ilk ciddi adımları olarak kabul edilebilir. Ancak, bu süreçte reformların başarısız olmasının ardında yatan sebepler de önemlidir: Reform karşıtı grupların direnişi, reformların hızlı ve kapsamlı bir şekilde uygulanamaması ve Qing yönetiminin içindeki bölünmeler bu başarısızlığın başlıca nedenleri arasındadır. Bu bağlamda, Yüz Gün Reformları’nın önemi, sadece bir reform denemesi olarak değil, aynı zamanda Çin’in modernleşme sürecinde yaşadığı zorlukları ve bu süreçte karşılaştığı iç

ve dış tehditleri anlamak açısından da büyük bir önem taşır. Reformlar, Qing Hanedanı'nın sonunu getiren durumların anlaşılmasında önemli bir yer tutar. Reformların başarısızlığı, Qing yönetiminin meşruiyetini sarsmış, halkın devlete olan güvenini zedelemiş ve sonuç olarak, 1911 Xinhai Devrimi'ne giden yolu açmıştır.

Kang Youwei, Liao Qichao ve diğer reform yanlısı kişiler ülkelerinin geleceği için çabaladılar ve başarısız olsalar dahi insanlardaki reform isteğini canlandırarak gelecekte yapılacak reformlara katkıda bulundular. Geç Qing Reformları'nın uygulanması Yüz Gün Reformları'nın bıraktığı etkiler sayesinde oluşmuştur. Yaşanan tüm gelişmeler Çin tarihinde bir devrim meydana getirmiştir. 1911 yılındaki Xinhai Devrimi sonucunda Çin'deki hanedanlık döneminin son bulmuş ve Cumhuriyet dönemi başlamış oldu. Yüz Gün Reformları, dünya tarafından hor ve zayıf görülmeye başlanmış Çin için kurtuluş reçetesini barındırması açısından önem taşımaktadır. Yaşanan bu olaylar çağı takip etmenin, değişime açık olmanın ve değişimin gerektiği zamanda yapılmasının önemini göstermektedir.

Afyon Savaşları'ndan Xinhai Devrimi'ne kadar uzanan bu süreç, Çin'in modernleşme çabalarının tarihsel bir özeti olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte Yüz Gün Reformları'nın önemi, sadece başarısız bir reform denemesi olarak değil, aynı zamanda Çin'in modernleşme yolunda katettiği mesafenin ve karşılaştığı zorlukların bir göstergesi olarak da ele alınmalıdır. Bu dönemin incelenmesi, Çin'in bugün geldiği noktayı anlamak için de kritik bir öneme sahiptir. Çin'in bu zorlu süreçten geçerek bir dünya gücü haline gelmesi, tarihsel olarak yaşadığı bu acı tecrübelerin bir sonucudur.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Makale kapsamında katılımcı kullanılmadığı için ilgili onaya yer verilmemiştir.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalar tek yazar tarafından yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Beeching, J. (1975). *The Chinese Opium Wars*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Belsky, R. (2002). Placing The Hundred Days: native~place ties and urban space. R. E. Karl and P. Zarrow (Ed.), *Rethinking The 1898 Reform period political and cultural change in late Qing China* (pp. 124-157). Cambridge: Harvard University Press.
- Cai, Z. & Miao, K. (2023). From The Hundred Days' Reform (1898) to the new policies at the end of The Qing Dynasty - The imperial university of Peking in a time of drastic change. *BCP Social Sciences & Humanities*, 725-734.
- Cassel, P. K. (2012). *Grounds of judgment extraterritoriality and imperial power in nineteenth-century China and Japan*. Oxford: Oxford University Press.
- Chang, H.-P. (1970). *Commissioner Lin and The Opium War*. New York: WW Norton & Company Inc.
- Chesneaux, J., Bastic, M., & Berg, M.-C. (1976). *China from The Opium War to The 1911 Revolution*. New York: Random House, Inc.
- Chiang, S.-T. (1954). *The Nien Rebellion*. Seattle: University of Washington Press.
- Compilation Group. (1976). *The Opium War*. Peking: Foreign Languages Press.
- Dillon, M. (2016). *Modernleşen Çin'in tarihi*. (E. Ü. Atılgan ve A. Atılgan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Eberhard, W. (1947). *Çin tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Fan, X. (2019). Kang Youwei Wuxu zouqing yi fu duan fa gaiyuan kao bian 康有為戊戌奏請易服斷髮改元考辨. *Zhongyang Yan Jiu Yuan Jindai Shi Yanjiu Suo Jikan 中央研究院近代史研究所集刊*, 91-131.
- Feige, C. & Jeffrey, M. (2005). The Opium Wars, opium legalization and opium consumption in China. *NBER Working Paper No. 11355*, 1-14.
- Fitzpatrick, M. P., & Monteath, P. (2019). *Colonialism, China and the Chinese amidst empires*. London: Routledge.
- Görez, F. (2018). Boksör İsyanın'da Pekin kuşatması. E. Ceylan, F. E. Ceylan ve G. Ünal Chiang (Ed.), *Çin Medeniyeti: Tarih, Kültür, Edebiyat, Felsefe* içinde (ss. 119-134). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Harris, L. J. (2018). *The Peking gazette: A reader in nineteenth-century Chinese history*. Boston: Brill.
- Hongtu, C. (2004). *Taiwan shi 臺灣史*. Taiwan: Sanmin Shuju 三民書局.

- Horesh, N. (2009). *Shanghai's bund and beyond: British banks, banknote issuance, and monetary policy in China, 1842-1937*. London: Yale University Press.
- Hsiao, K.-C. (1968). *Modern China and a new world: Kang Youwei, reformer and utopian, 1858-1927*. Seattle: University of Washington Press.
- Hu, S. (1997). *Cong Yapian Zhanzheng dao Wusi Yundong 从鸦片战争到五四运动*. Beijing: Renmin Chubanshe 人民出版社.
- Hummel, A. W. (1943). *Eminent Chinese of the ch'ing period (1644-1912)*. Washington: United States Government Printing Office.
- Jia, X. (2020). Kang Youwei's propaganda adjustments after The Hundred Days Reform, 1898-1900. *Journal of Modern Chinese History*, 48-65.
- Keay, J. (2020). *Çin tarihi*. (D. Tayanç, Çev.). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kerr, G. (2013). *Kısa Çin tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kirilen, G. (2015). *Çinde Afyon Savaşları*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Koç, M. (2023). *Qing hanedanının son döneminde (1861-1908) İmparatoriçe Cixi'nin Çin modernleşmesindeki rolü* [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Koç, M. (2023). 69. İmparatoriçe Cixi'nin Çin modernleşmesindeki rolü. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1167-1180.
- Kwong, L. S. (2000). Chinese politics at the crossroads: Reflections on The Hundred Days Reform of 1898. *Modern Asian Studies*, 663-695.
- Liu, R. (2005). Wuxu Bianfa zhong weixin pai de jijin yu baoshou - Qian xi Wuxu Bianfa shibai de yuanyin 戊戌变法中维新派的激进与保守-浅析戊戌变法失败的原因. *Hainan Shifan Xueyuan Xuebao (Shehui Kexue Ban) 海南师范学院学报 (社会科学版)*, 120-123.
- Liu, W. (2019). Wuxu Bianfa qian Cixi Guangxu quanli guanxi er ti 戊戌变法前慈禧光绪权力关系二题. *Qingshi Yanjiu 清史研究*, 140-147.
- Lovell, J. (2011). *The Opium War drugs, dreams and the making of China*. London: Picador.
- Lynn, B. & Chris, W. (1979). *The Boxer Rebellion*. Oxford: Osprey Publishing.
- Macnair, H. F. (1927). *Modern Chinese history selected readings*. Shanghai: Commercial Press.
- Mao, H. (2012). *Wuxu Bianfa shi shi kao chu ji 戊戌变法史事考初集*. Beijing: Shenghuo·Dushu·Xinzhishi Sanlian Shudian 生活·读书·新知三联书店.
- Naquin, S. (2000). *Temples and city life 1400-1900*. California: University of California Press.

- Osgood, C. (1951). *The Koreans and their culture*. New York: Ronald Press.
- Perry, E. J. (1981). *Chinese perspectives on The Nien Rebellion*. New York: M.E. Sharpe.
- Purcell, V. (2010). *The Boxer Uprising: A background study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rowntree, J. (1905). *The imperial drug trade*. London: Methuen and Co.
- Tang, Z. (1976). *Wuxu Bianfa renwu chuan gao 戊戌变法人物传稿*. Taipei: Wenhai Chuban She 文海出版社.
- Tang, Z. (2015). *Wuxu Bianfa shi 戊戌变法史*. Shanghai: Shanghai Shehui Kexueyuan Chuban She 上海社会科学院出版社.
- Wang, R. (2021). *840 Nian yilai de Zhongguo 840年以来的中国*. Beijing: Jiuzhou Chuban She 九州出版社.
- Wong, J. Y. (2002). *Deadly dreams: Opium and The Arrow War (1856-1860) in China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wu, X. (1961). *Wanqing gongting shiji 晚清宫廷實紀*. Taipei: Zhengzhong Shuju 正中書局.
- Xiao, G. (1999). *Weiji zhong de biange 危机中的变革*. Shanghai: Shanghai Sanlian Shudian 上海三联书店.
- Yıldırım, K. (2021). *Çin tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yolaç, S. C. (2016). *Çin tarihi*. Ankara: Olasılık Yayınları.
- Zhou, Y. (2017). Wan Qing Wuxu Bianfa qian Ying ren zai hua jiaoyu huodong yu Yingguo jiaoyu jingyan de shuru 晚清戊戌變法前英人在華教育活動與英國教育經驗的輸入. *Jiaoyu Yanjiu Jikan 教育研究集刊*, 1-39.